

поведінки, які відображають невідповідність суб'єктивного переживання ображеною людиною об'єктивної реальності.

### **Список використаної літератури.**

1. Берн, Е., (2015), Трансактний аналіз в психотерапії, Братство, СПб, 224 с.
2. Джеймс, М., Джонгвард, Д., (1993), Рождённые выигрывать, Издательская группа «Прогресс-Универс», Москва, 336 с.
3. Неймарк, М.С., (1961), Вопросы психологии личности школьников. АПН РСФСР.
4. Перлз, Ф., (1996), Гештальт-подход и Свидетель терапии. Издательство «Либрис», Москва, 240 с.
5. Хорни, К., (1997), Невротическая личность нашего времени, Смысл, Москва, 346 с.

## **ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**УДК 159.95**

***Оверчук В. А.,***

*кандидат психологічних наук, доцент,*

*доцент кафедри «Психологія»,*

*Донецький національний університет імені Василя Стуса*

**Актуальність дослідження.** Психологічні бар'єри та значна кількість інших перешкод впливають на адаптацію та інтеграцію осіб з особливими освітніми потребами в суспільство. Однією з таких перешкод є стигматизація людей з інвалідністю, тобто приписування їм негативних соціальних якостей, характеристик.

На сучасному етапі розвитку України, згідно з чинним законодавством, гостро постало питання щодо вдосконалення системи освіти і особистісного розвитку молоді з особливими потребами, покращення процесу їх соціалізації та інтеграції у відкрите демократичне суспільство.

Модернізація освітнього процесу актуалізувала проблему побудови адекватних моделей виховання і навчання, основною ланкою яких виступає людина як творчий суб'єкт. Виходячи з цього, можна дати визначення освіті як специфічній формі соціалізації, за якої здійснюється передача навичок, умінь, ідеалів, норм, зразків, знань тими, хто їх засвоїв, тим, хто ще не оволодів ними (Любченко, Н.В., 2011). Тому, саме розвиток творчих здібностей через систему сучасної освіти слід вважати пріоритетним напрямом інтеграції інвалідів в суспільне життя.

### **Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми.**

Проблемі надання освітніх послуг особам з обмеженими функціональними можливостями в умовах навчального закладу присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Так, проблема інтеграції осіб з обмеженими функціональними можливостями засобами освіти та можливості доступу їх до освіти, зокрема вищої, досліджувалися у працях Ф. Амстронга, Г. Беккера, Дж. Девіса, В. Ільїна, Х. Кербо, А. Колупаєвої, Є. Мартинова, В. Синьова, Є. Тарасенка, О. Ярської-Смірної, Н. Шаповала та ін. Такі вчені, як І. Зверева, Ю. Богінська, Н. Головка, О. Купрєєва, Л. Шипіцина, І. Лошакова, М. Тавакалова, І. Цимбалюк, М. Чайковський та ін. аналізують різні аспекти інтеграції осіб з обмеженими функціональними можливостями в освітнє середовище вищої школи: соціальний, психолого-педагогічний супровід та допомога таким особам у процесі освіти. Особливості взаємовідносин між здоровими студентами та студентами з обмеженими функціональними можливостями вивчали Т. Добровольська, Н. Мірошниченко, Н. Шабаліна та ін.

**Мета наукової публікації.** Розглянути адаптацію студентів у контексті соціалізації особистості, як процес, який дозволяє людині посісти своє місце у суспільстві, у групі, професійно реалізуватися в них.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Соціалізованість особистості, залежно від конкретної групової ситуації, може стати основою як для адаптованості, так і для дезадаптованості. Якщо у певному суспільстві, ВЗО, студентській групі моральні норми й принципи, а також інші загальнолюдські цінності служать основним засобом маскування егоїстичних прагнень, тобто, якщо домінуючою соціальною орієнтацією окремих студентів є лукавство (а багато в чому це має місце), то цілком природно, що соціалізація особистості, здійснена шляхом інтерналізації загальнолюдських цінностей, може стати причиною їхньої фрустрованості й дезадаптованості. Онтогенетична соціалізація є процесом інтерналізації групових норм, цінностей і типових форм поведінки, що має місце в ході індивідуального психічного розвитку студента у колективі. Вона може здійснюватися на рівні студентської групи, факультету, ВЗО.

Адаптованість особистості в групі – це такий її стан, який дозволяє їй без тривалих конфліктів і фрустрацій з достатньою повнотою виявляти свої творчі, конструктивні можливості, переживати стан самоствердження й власної цінності, значущості. Оскільки особистість студента одночасно є членом декількох груп, то в деяких з них вона може бути добре адаптована, в інших – гірше. Вона може бути членом і таких груп, у яких її соціальний статус близький до повної дезадаптованості. Наприклад, при гарній адаптації в студентському колективі особистість може бути дезадаптованою в родині. Все сказане дозволяє зробити висновок стосовно співвідношення соціалізації й адаптації: оскільки соціалізація особистості не завжди забезпечує її соціально-психологічну адаптацію, вчені

виділяють два її різновиди: соціалізацію, що адаптує, і дезадаптуючу соціалізацію (Налчаджян, А. А., 1988).

У деяких наукових публікаціях широко обговорюється проблема адаптації першокурсників до системи вищого навчального закладу, і не випадково: від успішності цього процесу багато в чому залежать подальші професійна кар'єра й особистісний розвиток майбутнього фахівця з вищою освітою (Добрянський, І., 2012)

У ряді досліджень соціальна адаптація розглядається в єдності з автономізацією особистості як основним компонентом соціалізації. Соціальна адаптація передбачає активне пристосування індивіда до умов соціального середовища, а соціальна автономізація як реалізація сукупності установок на себе – стійкість у поведінці й взаєминах, яка відповідає уявленню особистості про себе, її самооцінку. Виконання завдань соціальної адаптації й соціальної автономізації регулюється суперечливими мотивами «Бути з усіма» або «Залишатися самим собою».

При всій розмаїтості підходів до соціально-психологічної адаптації більшість дослідників вважають, що основна її функція – це прийняття індивідом норм і цінностей нового соціального середовища (групи, колективу, в яких він знаходиться), форм соціальної взаємодії, формальних і неформальних зв'язків, а також форм предметної діяльності (наприклад, способів професійного виконання робіт, навчання тощо).

Дезадаптація характеризується недиференційованістю мети і видів діяльності студента, звуженням кола його спілкування й розв'язуваних проблем, і, що особливо важливо, неприйняттям норм та цінностей нового соціального середовища, яким є ЗВО, а в окремих випадках і протидія їм.

Активна адаптація, насамперед, сприяє успішній соціалізації в цілому. Індивід не тільки приймає норми й цінності нового соціального середовища, але й будує свою діяльність, відносини з іншими людьми на їхній основі. При цьому в такої людини нерідко формуються все нові й нові різноманітні цілі, але однією з них, основною, стає мета – повна власна реалізація в новому соціальному середовищі. Коло спілкування й інтересів у студентів з активною адаптацією широке. Цей рівень адаптації веде до гармонійної єдності з одногрупниками, з собою, з навколишнім світом.

Незважаючи на безперервний характер адаптації, виникає ряд суб'єктивних факторів, які негативно впливають на процес соціально-психологічної адаптації студентів, а саме:

1. Недостатній рівень підготовленості за шкільною програмою, ігнорування деяких навчальних дисциплін ще зі школи.
2. Слабко виражені навички навчальної діяльності, недостатній розвиток словесно-логічного мислення.
3. Збереження характерної для частини учнів пасивності, відсутність самостійності.
4. Невисокий рівень культури, трудової вихованості.

5. Недостатньо виражені установки на здобуття професії.

6. Невпевненість у власних силах.

**Висновок.** Ці та інші фактори на соціально-психологічному рівні викликають порушення взаємодії студентів і навчального середовища та призводять до дезадаптації. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що умови навчання у ВЗО можна вважати ще більш важкими для студентів-інвалідів, а тому процес їх соціалізації проходить ще складніше.

### **Список використаної літератури.**

1. Любченко, Н. В., (2011), Психофізіологічні чинники адаптації студентів перших курсів до навчання у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. психол. наук: 19.00.02 - психофізіологія / Наталія Вікторівна Любченко; Ін-т психол. ім. Г.С. Костюка НАПН України, Київ, С. 6.

2. Налчаджян, А. А., (1988), Социально-психическая сила адаптации личности (формы, механизмы и стратегии) / А. А. Налчаджян, Ереван, 264 с.

3. Добрянський, І., (2012), Адаптація першокурсників у приватному ВНЗ: складові психолого-педагогічного супроводу / І. Добрянський, І. Кузнецова // Вища школа, № 3, С. 51–58.

## **ПЕРЕЖИВАННЯ ВОЄННИХ ПОДІЙ УЧАСНИКАМИ АТО ЯК ПОКАЗНИК ЇХ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДО МИРНОГО ЖИТТЯ**

**УДК 159.942**

*Одар Л. В.,  
студентка спеціальності 053 «Психологія»,  
освітнього рівня «Магістр»,  
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

**Актуальність дослідження.** Російська агресія на сході України поставила перед громадянським суспільством та державою чимало складних питань. Одним із таких залишається проблема адаптації воїнів АТО до мирного життя. Учасники бойових дій після повернення додому зіштовхуються із соціально-психологічними проблемами, які негативно впливають на процес адаптації (наприклад, порушення соціальної взаємодії та втрата інтересу до суспільного життя, зниження активності, прагнення до соціальної ізоляції).

Їхні життєві події та досвід перебування в АТО є переважно травматичними (участь у бойових діях призводить до переорієнтації цінностей), тому переживання цих подій становить серйозну проблему для самих ветеранів і членів їхніх сімей. Наслідками пережитих травматичних подій можуть бути симптоми посттравматичного стресового розладу